

รูปแบบการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี*

MODEL OF SANGHA RESIDENCE DEVELOPMENT TO RAISE THE STATUS
TO BE TEMPLE OF SANGHA, RATCHABURI PROVINCE



พระครูจริยธรรมานุรักษ์ (วัลลภ จริยธมฺโม), พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), นิกร ศรีราช
Phrakhru Jariyathammanurak (Wanlop Cariyadhammo), Phra Udomsittinayok, Nigorn Srirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน องค์ประกอบ และนำเสนอรูปแบบ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่มีค่าดัชนีวัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) เท่ากับ 1.00 เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในพื้นที่ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด แต่ที่พักสงฆ์บางแห่งมีปัญหาทางการเงิน ประชาชนในทุก ๆ พื้นที่ต้องการมีวัดประจำชุมชน กระบวนการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ที่ดินในกรรมสิทธิ์ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ มีระเบียบที่เคร่งครัดและขั้นตอนดำเนินงานจำนวนมาก เป็นต้น 2. องค์ประกอบในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุสิ่งของและสถานที่ และด้านการจัดการ 3. รูปแบบการพัฒนา เป็นรูปแบบของการจัดการที่พักสงฆ์ให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ตาม “กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559” โดยเน้นการพัฒนาความสัปปายะทั้ง 7 ที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ที่พักสงฆ์; จังหวัดราชบุรี

*Received July 25, 2021; Revised July 29, 2021; Accepted July 30, 2021

Abstract

Objectives of this research were to study the general conditions, components and present the development model. This research used a qualitative research methodology for collecting data by in-depth interviewing 25 key informants by using a structured in-depth-interview script with a content validity index (S-CVI) at 1.00 as a tool for data collection and data were also collected from 8 participants, the experts, in focus group discussion. The data with analyzed by contextual content analysis techniques.

The findings of this research were as following; 1. The administrators of Sangha organizations closely took care of all levels of but some Sangha residents had the financial problems. People in every area wanted to have a temple in their community and the process of considering permission to use the land in the ownership of various government agencies was with strict rules and many operational procedures. 2. The components of Sangha resident development to raise the status to the Buddhist monastery in Ratchaburi Province Sangha were the personal aspect, financial matters aspect, materials aspect and management aspect. 3. The model of development was a form of accommodation management for monks to be ready for upgrading to Buddhist temples according to the "Ministry Regulations on the creation, establishment, integration, relocation and dissolution of temples. Requesting a royal grant of Wisukhamasima and raising an abandoned temple to become a temple where monks could live in during the Buddhist Lent 2016." Emphasis was placed on the development of the Sappāya 7 to create the readiness to upgrade the sangha resident to the status of Buddhist monastery.

Keywords: Model Development; Sangha Residence; Ratchaburi Province

บทนำ

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) จังหวัดราชบุรี มีจำนวนวัดทั้งสิ้น 442 วัด สังกัดมหานิกาย จำนวน 384 วัด สังกัดธรรมยุติกนิกาย จำนวน 37 วัด และสังกัดอนัมนิกาย จำนวน 1 วัด ในขณะที่มีที่พักสงฆ์กระจายอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการขอจัดตั้งเป็นวัด ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการในคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ต้องร่วมมือกันขับเคลื่อนภารกิจนี้ให้บรรลุสำเร็จด้วยความถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์ มียุติธรรม อย่างมี

ประสิทธิภาพและเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง โดยนัยนี้ หากพิจารณาในบริบทเชิงพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 51 แห่ง โดยสังกัดมหานิกาย จำนวน 35 แห่ง และสังกัดธรรมยุต จำนวน 16 แห่ง (สำนักงานจังหวัดราชบุรี, 2562)

ประการสำคัญ คือ หัวใจของการจัดการ ได้แก่ การประสานกิจกรรมหรืองานต่างๆ เข้าด้วยกัน (Stephen & Coulter, 2002) ทั้งที่เป็นตัวคนและวัตถุให้สามารถประสานเข้าด้วยกันและสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด (ธงชัย สันติวงษ์, 2537) เพื่อทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์, 2540) ซึ่งนักวิชาการตะวันตกได้สรุปปัจจัยนำเข้าในกระบวนการบริหาร คือ ทรัพยากรการบริหาร (Management Resources) อันได้แก่ 4M's ประกอบด้วย (1) คน (Man) การบริหารกำลังคน ในบริบทของการใช้คนอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงานให้มากที่สุด ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นเรื่องของการบริหารงานบุคคล (2) เงิน (Money) การบริหารเงิน ในบริบทของการจัดสรรเงินอย่างไรให้ใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุดและให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นเรื่องของการจัดสรรเงินทอง (3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การบริหารวัสดุในการดำเนินงาน ในบริบทของการทำให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุดหรือเกิดประโยชน์สูงสุด ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นเรื่องของส่วนประกอบในการดำเนินงาน (4) การจัดการ (Management) กระบวนการจัดการบริหารควบคุมเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ฉะนั้น M นี้ จึงเป็นการรวมทุกอย่างเข้าด้วยกันเป็นเรื่องของการจัดการ คน เงิน วัตถุดิบ จัดการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด (สุทธิ สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชญ์, 2541)

อย่างไรก็ตาม ยังคงพบประเด็นซึ่งเป็นปัญหาต่อการพัฒนา เช่น เจ้าคณะผู้ปกครองบางส่วนยังไม่ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของตนอย่างจริงจัง แม้จะมีพระธรรมวินัยเป็นกรอบในการปฏิบัติ แต่ยังคงขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนางานในหน้าที่ ขาดความชัดเจนในภาระหน้าที่ตามกฎระเบียบทางการปกครอง แต่มีความเชื่อมั่นตนเองสูง จึงเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดความสามัคคี ไม่พยายามสร้างสัมพันธ์ภาพเข้าหากัน เป็นต้น (พระครูสันติธรรมาภีรัต (บุญชัย สนติโกโร), 2557)

ดังกล่าวนี้นี้ ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาที่พึงประสงค์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ภารกิจด้านการสาธารณูปการขององค์กรคณะสงฆ์ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการที่พักระงษ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาที่พักระงษ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาที่พักระงษ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

จำนวน 20 รูปหรือคน ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำนวน 5 รูป ผู้บริหาร/บุคลากรขององค์กรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน ผู้นำชุมชน/ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม จำนวน 5 คน นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน 5 คน นักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 3 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น

3.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบ

สนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อในเบื้องต้นทั้งทางโทรศัพท์และด้วยตนเองเพื่อแนะนำตัวผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขอความอนุเคราะห์บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อมูลที่เกื้อกูลต่อการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับการตอบรับแล้วผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบ ด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านจุดแข็ง (Strength) ของการจัดการที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 7 ประเด็น ได้แก่ ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ชั้นต้นในพื้นที่ดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษโดยมุ่งประโยชน์แก่พระศาสนาโดยรวม บุคลากรขององค์กรคณะสงฆ์มีความสามัคคีสูง ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับสนับสนุนการดำเนินงานขอตั้งวัดในพระพุทธศาสนาตามภารกิจงานสาธารณูปการ ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีความรู้ด้านกฎหมายมากขึ้นกว่าในอดีต คณะสงฆ์กำหนดตัวบุคคลผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาไว้อย่างชัดเจน พระภิกษุผู้ดูแลที่พักสงฆ์มีความมุ่งมั่น พุเมเท เสียสละทั้งกำลังร่างกาย สติปัญญา และกำลังทรัพย์ และบุคลากร

ขององค์กรคณะสงฆ์มีฐานะเป็นผู้ทรงศีลที่ไม่มีเจตนาดำเนินงานโดยขัดต่อหลักกฎหมายบ้านเมือง

ด้านจุดอ่อน (Weakness) ของการจัดการที่พักร้างเพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ที่พักร้างบางแห่งมีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือแนวเขตที่ดิน ที่พักร้างบางแห่งมีปัญหาทางการเงิน พระภิกษุผู้ดูแลที่พักร้างบางแห่งยังขาดความรู้ด้านกฎหมายที่ดินและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่พักร้างบางแห่งมีปัญหาขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการก่อสร้างเสนาสนะที่พักร้างบางแห่งมีปัญหาข้อพิพาทกับชาวบ้าน และพักร้างบางแห่งมีจำนวนพระภิกษุจำพรรษาน้อยกว่าเกณฑ์

ด้านโอกาส (Opportunity) ของการจัดการที่พักร้างเพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ รัฐกำหนดวิธีการดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนการสร้างวัดและตั้งวัดไว้อย่างชัดเจนโดยมีกฎหมายรับรองพุทธศาสนิกชนบริจาคทรัพย์และสิ่งของสนับสนุนการดำเนินงาน ประชาชนต้องการมีวัดประจำชุมชนเพื่อเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ธรรมเนียมนิยมของคนไทยที่มีต่อการสร้างเสนาสนะในพระพุทธศาสนาด้วยรูปแบบศิลปกรรมที่งดงาม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานของรัฐรองรับการดำเนินการเรื่องสร้างวัดและตั้งวัดโดยตรงอย่างเป็นเอกภาพ

ด้านอุปสรรค (Threat) ของการจัดการที่พักร้างเพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การอนุญาตให้ใช้ที่ดินในกรรมสิทธิ์ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ มีระเบียบที่เคร่งครัดและต้องใช้เวลาพิจารณานาน การขอสร้างวัดและตั้งวัดให้ถูกต้องตามกฎหมายยังมีลำดับขั้นตอนในทางปฏิบัติจำนวนมาก กฎหมายยังไม่ให้ความคุ้มครองที่พักร้างหรือที่พักร้างยังไม่มีสถานะเป็นสถานะนิติบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองหรือบังคับคดีตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ลัทธิหรือศาสนาอื่นซึ่งเป็นคู่แข่งมีการขยายตัวสูง และเศรษฐกิจตกต่ำที่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจให้การสนับสนุนทรัพยากรและการเงินของพุทธศาสนิกชน

2. องค์ประกอบในการพัฒนาที่พักร้างเพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านบุคคล (Man) ในการพัฒนาที่พักร้างเพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 6 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ผู้ดูแลที่พักร้างและบุคลากรฝ่ายบรรพชิตของที่พักร้างจำเป็นต้องมีคุณลักษณะทั้งในด้านคัมภีระและวิปัสสนาธุระ ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในพื้นที่จำเป็นต้องให้การดูแลที่พักร้างในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

สมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับจำเป็นต้องช่วยกันเสริมสร้างแรงจูงใจและกำลังใจในการทำงานแก่บุคลากรของที่พักสงฆ์ สมาชิกในองค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับจำเป็นต้องช่วยกันเผยแพร่คุณงามความดีและยกย่องบุคลากรของที่พักสงฆ์ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน ผู้ปกครององค์กรคณะสงฆ์ในพื้นที่จำเป็นต้องมีมาตรการในการรักษาจำนวนพระภิกษุจำพรรษาในที่พักสงฆ์ และผู้ดูแลที่พักสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถพื้นฐานทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ด้านกฎหมายและทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

ด้านการเงิน (Money) ในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การระดมทุนพัฒนาที่พักสงฆ์ด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การละเว้นวิธีการได้มาซึ่งเงินของที่พักสงฆ์ในทางที่ผิดหรือเสื่อมเสียภาพลักษณ์ การจัดระบบการบริหารด้านการเงินของที่พักสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรม การบริหารการเงินของที่พักสงฆ์ในลักษณะขององค์กรคณะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการใช้จ่ายเงินของที่พักสงฆ์อย่างคุ้มค่า

ด้านสิ่งของและสถานที่ (Materials) ในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมภายในที่พักสงฆ์ที่มีสะอาดและปลอดภัย การจัดระบบการเก็บรักษาวัสดุสิ่งของภายในที่พักสงฆ์ให้ถูกสุขลักษณะ การก่อสร้างเสนาสนะภายในที่พักสงฆ์ที่รักษารูปแบบของศิลปกรรมและวัฒนธรรมประจำถิ่น การจัดบรรยากาศให้สงบร่มรื่นและสัปปายะ และการก่อสร้างเสนาสนะภายในที่พักสงฆ์อย่างเหมาะสมและได้มาตรฐาน

ด้านการจัดการ (Management) ในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า มี 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ดำเนินงานโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนเป็นสำคัญ ดำเนินงานโดยให้ความสำคัญกับความสมัครสมานสามัคคีและหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ดำเนินงานโดยนำวิธีการจัดการตามศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้การบริหารจัดการที่ที่พักสงฆ์ ดำเนินงานบนพื้นฐานของความถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง และดำเนินงานโดยเน้นการทำงานเป็นเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. รูปแบบการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า

รูปแบบการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี เป็นรูปแบบของการจัดการที่ที่พักสงฆ์ให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ตาม “กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำ

พรรษา พ.ศ. 2559” โดยเน้นการพัฒนาความสัปปายะทั้ง 7 ที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านอาวาสสัปปายะ (Suitable Abode) หรือความเหมาะสมของอาคารสถานที่ มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดทำแผนงานก่อสร้างอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดระบบความปลอดภัยในอาคารเสนาสนะให้ได้มาตรฐาน ดูแลรักษาสภาพของอาคารเสนาสนะตามหลัก 5 ส. จัดทำทะเบียนทรัพย์สินและเอกสารเกี่ยวกับอาคารเสนาสนะอย่างเป็นระบบ และจัดทำแผนผังแสดงสิ่งปลูกสร้างภายในโดยแบ่งโซนพื้นที่เป็นสัดส่วน ตามลำดับ

2. ด้านโคจรสัปปายะ (Suitable Resort) หรือความเหมาะสมของการสัญจรภายในและภายนอก มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยบนพื้นที่ที่อยู่ภายนอกตัวอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดสร้างถนนภายในที่มีความสะดวกแก่การสัญจรของบรรพชิตและคฤหัสถ์ จัดทำป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงเขตก่อสร้างและพื้นที่หวงห้ามหรือพื้นที่อันตราย จัดทำป้ายบอกเส้นทางการเดินทางเข้ามาจากภายนอกและป้ายบอกเส้นทางสัญจรภายใน และจัดทำป้ายอธิบายกฎระเบียบข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติตามจุดและเส้นทางต่าง ๆ ตามลำดับ

3. ด้านภัสสสัปปายะ (Suitable Speech) หรือความเหมาะสมของการเผยแผ่พุทธธรรม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมโดยไม่หวังผลตอบแทนไปจากครองครองธรรม นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการเผยแผ่พุทธธรรมในทางอ้อมโดยแฝงคติธรรมผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือพุทธศิลป์ในศาสนสถานหรือศาสนวัตถุ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมด้วยวิธีการที่เหมาะสมสำหรับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม นำอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม จัดให้มีการเผยแผ่พุทธธรรมในช่องทางที่หลากหลาย ตามลำดับ

4. ด้านบุคคลสัปปายะ (Suitable Person) หรือความเหมาะสมของบุคลากร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการอบรมด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ยกย่องและบำรุงขวัญกำลังใจในการทำงานแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ฝึกอบรมคุณลักษณะความเป็นผู้นำแก่พระภิกษุที่เป็นผู้ดูแลที่พักสงฆ์ และปลูกฝังอุดมการณ์และสร้างปณิธานเสียสละอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ตามลำดับ

5. ด้านโภชนสัปปายะ (Suitable Food) หรือความเหมาะสมของอาหาร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบการกำจัดเศษอาหารและขยะที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดอาหารและน้ำดื่มที่มีคุณภาพสำหรับ

พุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม จัดให้มีโรงครัวสำหรับทำอาหารให้พุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการเคี้ยวขบฉันที่เกื้อกูลต่อการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม และส่งเสริมให้เห็นคุณค่าทางโภชนาการโดยไม่ยึดติดในรสอาหารตามลำดับ

6. ด้านอุตุสัปปายะ (Suitable Climate) หรือความเหมาะสมของบรรยากาศและสภาพแวดล้อม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นและเป็นมิตรต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ สร้างศาสนสถานให้มีภาพมั่นคงแข็งแรงคุ้มแดดคุ้มฝนและอันตรายจากสัตว์ได้เป็นอย่างดี จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ จัดยาสามัญประจำบ้านและเครื่องมือหรืออุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้มีความพร้อมอยู่เสมอ และจัดพาหนะไว้สำหรับรองรับสถานการณ์เจ็บป่วยกะทันหันหรือกรณีฉุกเฉินอื่น ตามลำดับ

7. ด้านอิริยาปถสัปปายะ (Suitable Posture) หรือความเหมาะสมของกิจกรรมและการดำเนินงาน มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรมโดยเน้นความมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามหลักบรรวร นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดกิจกรรมให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมาย จัดกิจกรรมที่เสริมความสามัคคีหรือสลายความขัดแย้ง จัดกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างศีล สมาธิ และปัญญา และจัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับคุณภาพควบคู่กับปริมาณ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

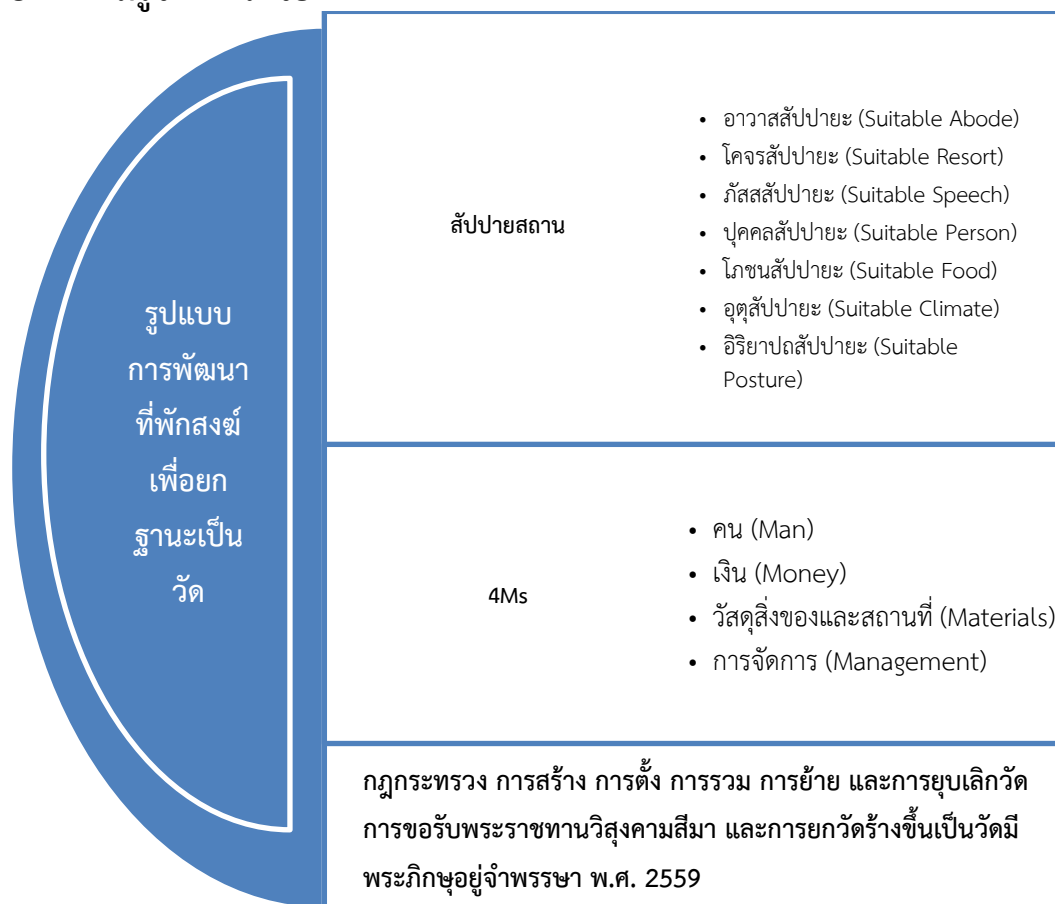
รูปแบบการพัฒนาที่พึงประสงค์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี พบว่า เป็นรูปแบบของการจัดการที่พึงประสงค์ให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ตาม “กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559” โดยเน้นการพัฒนาความสัปปายะทั้ง 7 ที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย ด้านอาวาสสัปปายะ หรือความเหมาะสมของอาคารสถานที่ มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดทำแผนงานก่อสร้างอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดระบบความปลอดภัยในอาคารเสนาสนะให้ได้มาตรฐาน ดูแลรักษาสภาพของอาคารเสนาสนะตามหลัก 5 ส. จัดทำทะเบียนทรัพย์สินและเอกสารเกี่ยวกับอาคารเสนาสนะอย่างเป็นระบบ และจัดทำแผนผังแสดงสิ่งปลูกสร้างภายในโดยแบ่งโซนพื้นที่เป็นสัดส่วนตามลำดับ ด้านโคจรสัปปายะหรือความเหมาะสมของการสัญจรภายในและภายนอก มี

ภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยบนพื้นที่ที่อยู่ภายนอกตัวอาคารเสนาสนะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดสร้างถนนภายในที่มีความสะดวกแก่การสัญจรของบรรพชิตและคฤหัสถ์ จัดทำป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงเขตก่อสร้างและพื้นที่หวงห้ามหรือพื้นที่อันตราย จัดทำป้ายบอกเส้นทางเดินทางเข้ามาจากภายนอกและป้ายบอกเส้นทางสัญจรภายใน และจัดทำป้ายอธิบายกฎระเบียบข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติตามจุดและเส้นทางต่าง ๆ ตามลำดับ ด้านภัสสสัปปายะหรือความเหมาะสมของการเผยแผ่พุทธธรรม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมโดยไม่หวังผลตอบแทนไปจากครรลองครองธรรม นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการเผยแผ่พุทธธรรมในทางอ้อมโดยแฝงคติธรรมผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังหรือพุทธศิลป์ในศาสนสถานหรือศาสนวัตถุ จัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมด้วยวิธีการที่เหมาะสมสำหรับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม นำอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พุทธธรรม จัดให้มีการเผยแผ่พุทธธรรมในช่องทางที่หลากหลายตามลำดับ ด้านบุคคลสัปปายะหรือความเหมาะสมของบุคลากร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดการอบรมด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ยกย่องและบำรุงขวัญกำลังใจในการทำงานแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ ฝึกอบรมคุณลักษณะความเป็นผู้นำแก่พระภิกษุที่เป็นผู้ดูแลที่พักสงฆ์ และปลูกฝังอุดมการณ์และสร้างปณิธานเสียสละอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุในที่พักสงฆ์ตามลำดับ ด้านโภชนสัปปายะหรือความเหมาะสมของอาหาร มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดระบบการกำจัดเศษอาหารและขยะที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดอาหารและน้ำดื่มที่มีคุณภาพสำหรับพุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม จัดให้มีโรงครัวสำหรับทำอาหารให้พุทธศาสนิกชนผู้เข้ารักษาศีลปฏิบัติธรรม ส่งเสริมการเคี้ยวขบฉันที่เกื้อกูลต่อการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม และส่งเสริมให้เห็นคุณค่าทางโภชนาการโดยไม่ยึดติดในรสอาหาร ตามลำดับ ด้านอุตุสัปปายะหรือความเหมาะสมของบรรยากาศและสภาพแวดล้อม มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นและเป็นมิตรต่อสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ สร้างศาสนสถานให้มีภาพมั่นคงแข็งแรงคุ้มแดดคุ้มฝนและอันตรายจากสัตว์ได้เป็นอย่างดี จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตใจให้สะอาด สว่าง สงบ จัดยาสาธยาประจำบ้านและเครื่องมือหรืออุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้มีความพร้อมอยู่เสมอ และจัดพาหนะไว้สำหรับรองรับสถานการณ์เจ็บป่วยกะทันหันหรือกรณีฉุกเฉินอื่น ตามลำดับ และด้านอิริยาบถสัปปายะหรือความเหมาะสมของกิจกรรมและการดำเนินงาน มีภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ จัดกิจกรรม

โดยเน้นความมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามหลักบรรร นอกจากนั้น ยังมีภารกิจลำดับรองลงมา ได้แก่ จัดกิจกรรมให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมาย จัดกิจกรรมที่เสริมความสามัคคีหรือสลายความขัดแย้ง จัดกิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างศีล สมาธิ และปัญญา และจัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับคุณภาพควบคู่กับปริมาณ ตามลำดับ ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่พิกงษ์ที่อยู่ระหว่างดำเนินงานให้มีความพร้อมสำหรับการยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนา ตามกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559 และมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการสร้างความพร้อมสำหรับการยกฐานะขึ้นวัดในพระพุทธศาสนาโดยฐานะที่เป็นรมณีสถาน นั้นเอง ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พิกงษ์ อินทียศ (2546) บุญเรือง อรุณรัตน์ (2549) พระสิทธินิติธาดา (ชลัท โชติพิตโต) (2557) พบว่า สถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นและเป็นผลจากบทบัญญัติตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่บัญญัติว่า วัดมีสองอย่าง ได้แก่ (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา (2) สำนักสงฆ์ และในวรรคสองบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นนิติบุคคลในทางกฎหมายมหาชน ซึ่งแตกต่างจากความเป็นนิติบุคคลของศาสนสถานในศาสนาอื่นซึ่งมีสถานะเป็นนิติบุคคลเอกชน โดยมีความแตกต่างทั้งในเรื่องของการจัดตั้งและการสิ้นสุดของนิติบุคคลซึ่งเป็นไปโดยผลของกฎหมาย การใช้อำนาจมหาชนในการดำเนินงานของวัดความสัมพันธ์กับนิติบุคคลอื่นในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกัน และวัตถุประสงค์ที่มุ่งต่อประโยชน์ของมหาชนหรือประโยชน์สาธารณะ สำหรับประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสถานภาพความเป็นนิติบุคคลของวัดและสำนักสงฆ์เกิดขึ้นจากการที่ส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรคณะสงฆ์ ต่างมีความเห็นร่วมกันว่า การที่กฎหมายบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ย่อมต้องหมายถึงวัดทั้งสองอย่างคือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางคำพิพากษาของศาลฎีกาซึ่งได้มี คำวินิจฉัยว่าวัดหรือสำนักสงฆ์ที่แม้จะมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา แต่เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายแล้ว ก็มีสถานะเป็นนิติบุคคล อย่างไรก็ตามต่อมาในปี พ.ศ. 2554 ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6065/2554 กลับแนวทางคำพิพากษาเดิมเสีย โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยในประเด็นความเป็นนิติบุคคลของวัดว่า วัดที่จะมีฐานะเป็นนิติบุคคลได้ต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วเท่านั้น ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าวนี้มีผลทำให้วัดที่มีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ไม่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล การวินิจฉัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยยึดถือหลักการว่า สถานภาพความเป็นนิติ

บุคคลของวัดหรือสำนักสงฆ์เริ่มต้นเมื่อหน่วยงานของรัฐได้อนุญาตและรับรองการจัดตั้งว่าเป็นวัดหรือสำนักสงฆ์ที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่นำเอาเงื่อนไขการต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา มาเป็นเกณฑ์การพิจารณาความเป็นนิติบุคคลขององค์กร เพื่อให้ความเป็นนิติบุคคลของวัดและสำนักสงฆ์มีความชัดเจนและเป็นไปตามหลักความเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน

องค์ความรู้จากการวิจัย



ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาที่พึงสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัด ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ การพัฒนาที่พึงสงฆ์ตามหลักสปปายะ 7 การบริหารทรัพยากรภายในตามหลัก 4 Ms และการคำนึงถึงกฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การ

ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรแก้ไขกฎหมายให้ที่พัทธสงฆ์ยังมีสถานะเป็นสถานะนิติบุคคลตามกฎหมายและไม่อยู่ในความคุ้มครองหรือในบังคับของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อให้ได้รับสิทธิการแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้ทำการแทนสงฆ์เข้ามาช่วยเหลือการจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยยิ่งขึ้น

2. รัฐบาลควรแก้ไขกฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559 ให้การขอสร้างวัดและตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีลำดับขั้นตอนในทางปฏิบัติลดลงยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดทำแผนงานก่อสร้างอาคารเสนาสนะ
2. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยบนพื้นที่ที่อยู่ภายนอกตัวอาคารเสนาสนะ
3. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดกิจกรรมเผยแผ่พุทธธรรมโดยไม่วิปริตผิดเพี้ยนไปจากครรลองครองธรรม
4. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ที่จำเป็นแก่พระภิกษุในที่พัทธสงฆ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน
5. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดระบบการกำจัดเศษอาหารและขยะที่ถูกต้องตามสุขลักษณะ
6. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ร่มรื่นและเป็นมิตรต่อสุขภาพ
7. ที่พัทธสงฆ์ทุกแห่งควรจัดกิจกรรมทุก ๆ ประเภท โดยเน้นความร่วมมือร่วมใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามหลักบรร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับต้นแบบแผนแม่บทในการพัฒนาที่พักสงฆ์เพื่อยกฐานะเป็นวัดในพระพุทธศาสนาภายในกรอบระยะเวลา 5 ปี

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). *องค์การและการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญเรือง อรุณรัตน์. (2549). *ความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสำนักสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์. (2540). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระครูสันติธรรมภาณี (บุญชัย สนติกโร). (2557). *การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสิทธินิติธาดา (ชลัท โชติหัตโต). (2557). *สถานภาพทางกฎหมายของวัดที่มีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิทักษ์ อินทียศ. (2546). *ปัญหาจ้างอพยพสำนักสงฆ์ถ้ากระบอกกับผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2562). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดราชบุรี*. ราชบุรี: สำนักงานจังหวัดราชบุรี.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสียกฤษฎ์. (2541). *หลักการบริหารเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ก.พ.
- Stephen, P.R. & Coulter, M. (2002). *Management* (7th ed). New Jersey: Prentice Hall International Inc.